

10.12.2014

Dnro:566/D.a.6/2014

**Saamelaisten kotiseutualueen kunnat
Lapin sairaanhoitopiiri
Kolpeneen palvelukeskus
Muonio-Enontekiön kansanterveystyön ky
PPSHP/Oulun yliopistollinen sairaala**

Asia: **ESITYS RIITTÄVÄN SAAMEN KIELEN TAIDON VARMISTAMISEKSI
SAAMENKIELISTEN TYÖNTEKIJÖIDEN REKRYTOINNISSA**

Taustaa

Sosiaali- ja terveyspalveluissa potilaalla on oikeus saada hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa. Haasteita ja jopa vaaratilanteita asiakas- ja potilastilanteissa voi aiheuttaa se, ettei työntekijän kielitaito riitä saamen kielen asianmukaiseen käyttämiseen asiakastyössä. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi kokea riittämättömyyttä ja jopa ahdistusta siitä, ettei voi kommunikoida riittävästi asiakkaan kanssa. Kielellä on suuri merkitys hoidon laatuun ja potilasturvallisuuteen. Saamelaiskäräjille tulleiden yhteydenottojen mukaan myös saamenkielisiin varhaiskasvatus- ja opetustehtäviin on valittu sellaisia henkilöitä, joiden saamen kielen taito ei ole ollut riittävä opetus- ja kasvatustehtäviin.

Kunnilla on erilaisia käytäntöjä varmistaa saamenkieliseksi työntekijäksi valitsemansa työntekijän kielitaito. Joissain kunnissa kielitaitoa ei varmisteta vaan kielitaito todetaan kielikurssitodistusten kautta.

Saamen kielilaki

Saamelaisten kielellisiä oikeuksia toimeenpannaan saamen kielilain (1086/03). Saamen kielilain tavoitteena on edistää saamen kielen käyttämistä, jotta kieli pysyisi elävänä ja elinvoimaisena. Keskeisenä pyrkimyksenä on, että saamelaisten oikeus käyttää omaa kieltään toteutuu myös käytännössä, ei vain tulkkauksen ja kääntämisen kautta. Tulkkaus- ja kääntämistarvetta on pyritty vähentämään muun muassa kielitaitovaatimuksia ja kielikoulutusta koskevilla säännöksillä.

Saamen kielilain (1086/2003) 1 § 2. momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueen kunnilla on "velvollisuus toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia". Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttamisen kannalta kaikkein olennaisimpiin edellytyksiin kuuluu mm. näiden kuntien saamelaisen väestön kanssa tekemisissä olevan henkilöstön riittävän kielitaidon varmistaminen ja edellyttäminen rekrytointien yhteydessä.

Saamen kielilain soveltamisalan (2 §) piiriin kuuluvat saamelaisten kotiseutualueen Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntien toimielimet sekä sellaisten kuntayhtymien toimielimet, joissa joku näistä kunnista on jäsenenä.

Saamen kielilain 14 § (Saamen kielen taito ja sitä koskevat kelpoisuusvaatimukset) todetaan seuraavaa:

Viranomaisen on henkilöstöä palvelukseen ottaessaan huolehdittava siitä, että sen henkilöstö kussakin virastossa tai muussa toimipaikassa pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Viranomaisen on lisäksi koulutusta järjestämällä tai muilla toimenpiteillä huolehdittava siitä, että henkilöstöllä on viranomaisen tehtävien edellyttämä saamen kielen taito.

Saamen kielen taito voidaan asettaa kielitaitoa koskevaksi kelpoisuusvaatimukseksi valtion viranomaisten henkilöstölle lailla taikka lain nojalla valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön asetuksella sekä kunnallisten viranomaisten henkilöstölle kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä, jollei tällaista kelpoisuusvaatimusta säädetä lailla tai lain nojalla. Saamen kielen taito katsotaan erityiseksi ansioksi, vaikka sitä ei ole asetettu viran, toimen tai tehtävän kelpoisuusvaatimukseksi.

Saamen kielen taitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista on soveltuvin osin voimassa, mitä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettussa laissa (424/2003) säädetään. Saamen kielen taito osoitetaan yleisistä kielitutkinnoista annettussa laissa (668/1994) tarkoitetulla kielitutkinnolla tai opintojen yhteydessä suoritettulla kielikokeella tai korkeakouluopinnoilla.

Lain julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta 5§ 2. momentin mukaan "Jos lailla ei säädetä kunnallisten viranomaisten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, niitä voidaan asettaa kuntalain 365/1995 mukaisessa järjestyksessä."

Saamelaiskäräjien esitys

Laissa ei nykyisellään ole säädetty tarkemmin kuntien työntekijöiden saamen kielen taidosta tai sen todentamisesta. Ottaen huomioon em. lakien oikeusohjeet, tulisi erityisesti saamelaisten kotiseutualueen kuntien asettaa kuntalain mukaisessa järjestyksessä saamenkielisten työntekijöiden rekrytoinnissa sovellettavat kelpoisuusvaatimukset sellaisten virkojen, tehtävien ja toimien kohdalle, joiden työnkuvaan kuuluu asioida saamenkielisen väestön kanssa tai hoitaa sellaisia asioita, joiden yhteydessä saamen kielen taitoa voidaan tarvita.

Saamen kielissä ei ole koltan- eikä inarisaamassa mahdollisuutta kielitaidon osoittamiseen tasokokeilla. Kielitaidon osoittamiselle ei ole yhtä oikeaa tapaa, mutta hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun ja saamenkielisen palvelu- ja opetustehtävien asianmukaisen hoidon varmistamiseksi on välttämätöntä luoda läpinäkyvät periaatteet kielitaidon osoittamiselle saamen kielen taidon osalta virkavalintojen yhteydessä. Saamelaiskäräjät pitää asian ratkaisemista hyvin tärkeänä, ja useat saamelaiset ovat ottaneet saamelaiskäräjiin yhteyttä asiassa. Saamelaiskäräjien esitys pohjautuu saamen kielilakiin. Saamen kielilain 28 § 2 momentin mukaan Saamelaiskäräjät seuraa lain soveltamista ja voi antaa suosituksia kielilainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä sekä tehdä aloitteita havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseksi.

Saamen kielilain tarkoituksen toteutuminen edellyttää edellä kuvatun periaatteen soveltamista laajemmin kuin vain virkoihin, joiden toimialaan kuuluu julkisen vallan käyttöä. Kielitaito tulee pystyä todistamaan luotettavalla selvityksellä tai joko tutkinto- tai tasokokeella. Saamenkielisiin opetus- ja hoitotehtäviin valittavilta tulee edellyttää lisäksi suullisen saamen kielen taidon selvittämistä haastatteluin. Riittävä suullinen kielitaito tulisi varmistaa esimerkiksi haastattelumenettelyllä, jossa mukana olisivat virkaan/tehtävään valitsijoiden lisäksi ao. saamen kielen virallinen kielenkääntäjä, opettaja tai saamen kieltä erinomaisesti hallitseva työpaikan viranhaltija. Saamelaiskäräjät pitää tällaista menettelyä välttämättömänä, jotta saamen kielilaki ja saamelaisten oikeudet saamenkielisen asiakaspalveluun ja varhais- ja perusopetuspalveluihin toteutuvat. Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota myös saamen kielilain 28 § 1 momenttiin, jonka mukaan jokainen viranomaisvalvoo omalla toimialallaan lain noudattamista. Jotta kunta

viranomainen voi seurata lain toteutumista, sen tulee tietää rekrytoidessaan saamenkielisiin tehtäviin henkilöitä, henkilöiden todellisen kielitaidon. Saamelaiskäräjien saamen kielen toimisto voi olla tarvittaessa apuna saamen kielen taidon selvittämisessä.

Saamelaiskäräjät esittää saamen kielilain soveltamisalan piiriin kuuluville tahoille, että rekrytointivaiheessa työntekijän riittävä kielitaito varmistetaan todistus- ja haastattelumenettelyllä yllä esitetyin tavoin.

Puheenjohtaja

Klemetti Näkkäläjärvi

Ma hallintopäällikkö

Pia Ruotsala

(Esitys on hyväksytty saamelaiskäräjien hallituksen kokouksessa 26.11.2014)

Tiedoksi:

Sosiaali- ja terveysministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Vähemmistövaltuutettu